

Bergen op Zoom ☆☆☆☆☆ (0)

De Zoom in de stad

Een wandeling langs voormalige moervaart De Zoom in Bergen op Zoom, gevolgd door een wandeling langs monumenten naar de Grote Markt, in 2018 door NS beschreven als "één van de mooiste stadspaleizen van Nederland".

Afstand:3.5 KM

Algemene informatie

Locatie:

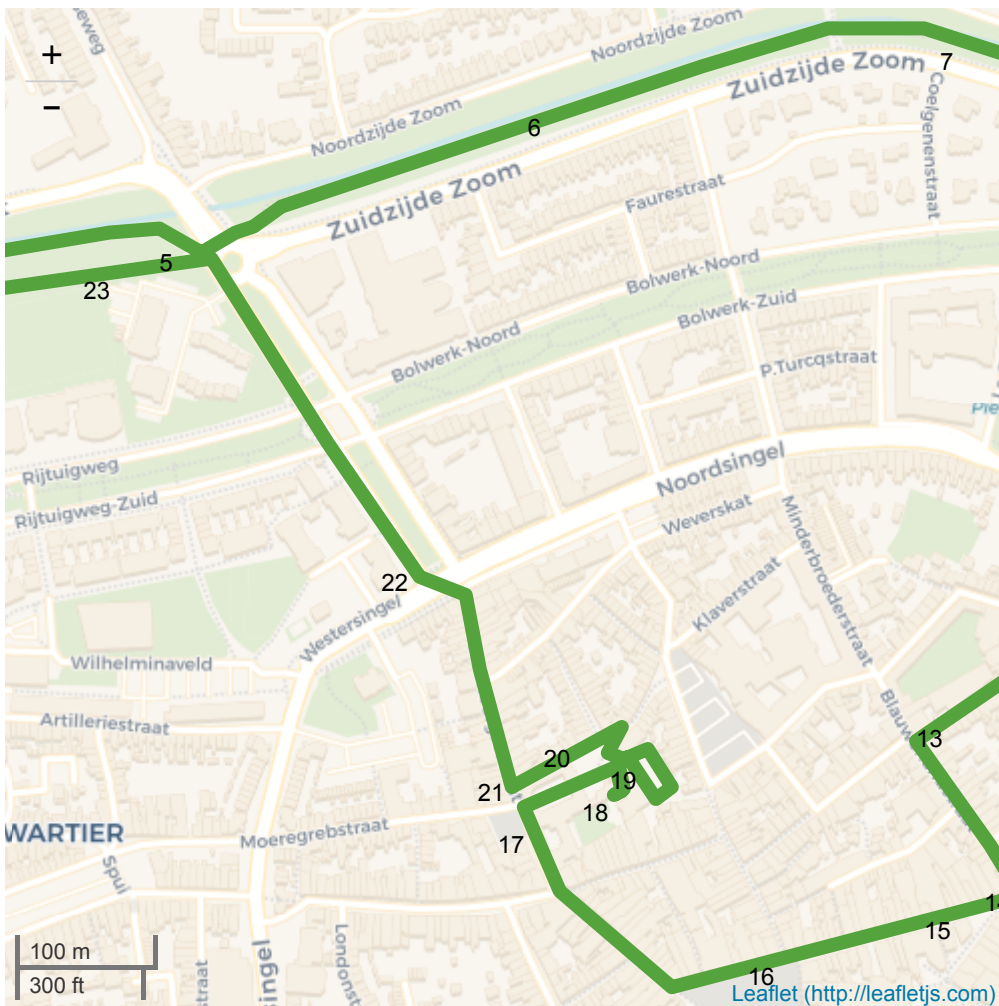
Smitsvest Bergen op Zoom

Smitsvest 53

4611 EM

Bergen op Zoom

Noord-Brabant

1 Start Wandeling

De wandeling start vlakbij de plaats waar de moervaart uitmondt in de Theodorushaven. De Zoom is gegraven in de 13e eeuw voor het transport van turf (moer). De Zoom is dus geen rivier, al wordt dat vaak gedacht. De brug over de Zoom, in het verlengde van het Smitsvest, verbeeldt een trekschuit waarmee de turf getransporteerd werd. Volg het schelpenpad dat naar beneden slingerd.

2 Elzen en Essen

Langs de Zoom komen twee boomsoorten veel voor: de Es en de Els. De Es is te herkennen aan zijn gladde bast en in de winter aan de grote zwarte knoppen aan de takken. De Es staat niet bekend als een oersterke boom. Naast het feit dat hij slecht bestand is tegen droogte, heeft de boom ook nog het nadeel dat hij luchtverontreiniging moeilijk kan verdragen. Sinds de jaren '90 vallen essen ten prooi aan de schimmelziekte Essentaksterfte. De inheemse Zwarte Els voelt zich hier thuis in een relatief natte omgeving. Het blad van deze boom wordt in de voorzomer door larven en kevers van het elzenhaantje aangevreten. Het kevertje heeft een mooie metalliek blauwachtige kleur. In de tweede helft van de zomer herstelt de boom zich volledig van de geleden schade. Opvallend zijn de elzenproppen, kegelvormige vruchten, die de gehele winter aan de boom blijven hangen. De zaden in de proppen zijn in de winter een bron van voedsel voor vogels.

3 Heksenkruid

Een in de zomer opvallend bloeiend plantje is het tengere heksenkruid, dat onder andere voorkomt langs waterlopen, zoals hier langs De Zoom. Het giftige plantje bezit iele witte bloempjes en wordt vrij weinig aangetroffen. Het heeft een voorkeur voor stikstofhoudende vochtige grond.

4 Klimop

De wandelroute loopt over ongeveer 400 meter parallel aan het Garnizoenspad. Opvallend is hier de aanwezigheid van klimop. Deze liaan bloeit op het eind van de zomer uitbundig. Het is dan een typische insectentrekker. Eind september staan er nog maar weinig planten in bloei. Stuifmeel en nectar zijn voor bijen en vlinders -met name atalanta's- hét aangewezen voedsel. Merels zijn verzot op de rijpe vruchten van de klimop. De plant kan een grote hoogte bereiken.

5 Hoogteverschil

We staan boven op de Zoomdam, het hoogste punt van Bergen op Zoom. De Zoom ligt hier al bijna op het niveau van de haven. Je ziet (en voelt!) hier goed het hoogteverschil tussen de Brabantse Wal en het zeekele gebied, dat is hier meer dan 10 meter. Steek de straat over en daal weer af naar het smalle zandpad langs het vaartje.

6 Begroeiing

Het vaartje en de vallei kunnen worden gezien als een ecologische verbindingszone. Opvallend zijn de groenblijvende heesters, zoals hulst en laurierkers. Hulst is een schaduwminnende inheemse heester, die in de winter een mooi contrast vormt met de bladerloze loofbomen. Deze struik, voorzien van doornachtige bladeren, valt in het najaar op door zijn koraalrode bessen. De laurierkers is een prunussoort met leerachtige bladeren, die al vroeg in het voorjaar mooie witte kaarsvormige bloempjes heeft. Let op, de bessen en bladeren zijn giftig voor mensen. Aan beide zijden van de vaart nemen we exotische bamboeplanten waar. Deze bamboes staan bekend als zeer snel groeiend. Naar alle waarschijnlijkheid zijn deze planten hier via gedumpt tuinafval terecht gekomen.

7 Tankwal

Na onder de brug, die het oude stadsdeel verbindt met de nieuwere wijken, te zijn doorgelopen zien we aan onze rechterzijde vele achter elkaar geplaatste grote betonblokken. Deze blokken zijn geplaatst door de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog. Men moest immers voorkomen dat de vijand het 'water' overstak.

8 Hazelaars

Op het eind van de rechte route zien we aan de andere zijde van de vaart hazelaars staan, die bloeien in de maand januari. De bloempjes zijn minuscuul en worden bestoven door de wind. Een hazelaar is een typische bosrandsoort. De noten worden graag gegeten door de Vlaamse gaai. Ook eekhoorns laten zich niet onbetuigd. Hier eindigt de wandeling over het zandpad en 'stijgen' we naar het harde plaveisel. Vervolgens lopen we richting de oude binnenstad en worden we geconfronteerd met monumentale bouwwerken, waar historische elementen de boventoon voeren.

9 Esperanto-monument

Aan de oostzijde van Bolwerk Noord en Zuid zien we het Esperanto monument. Dit monument werd in 1933 ingehuldigd ter ere van de Poolse taalkundige/arts Zamenhof, een wereldtaalontwerper. Esperanto is een kunsttaal die in het begin van de vorige eeuw populair werd. Het Engels heeft als concurrerende wereldtaal de kunsttaal sterk benadeeld in een verwachte groei.

10 Ravelijn op den Zoom

Het Ravelijn dateert uit het begin van de 18e eeuw en werd ontworpen door vestingbouwkundige Menno van Coehoorn (1641 – 1704). Bergen op Zoom was het beste model van een Coehoorn-vestiging. Het Ravelijn, gerestaureerd in 2017, is weer volledig te bezichtigen. Dit vestingwerk werd de laatste decennia sterk aangetast door vegetatie. De bemetseling leed sterk onder de krachten van de beworteling van met name bomen en struiken. De verwoestende werking van (planten)wortels in de oude muren was duidelijk waarneembaar. Voordat gestart werd met het herstel van het ravelijn werd om die reden alle hierop voorkomende (muur)vegetatie volledig verwijderd. Liefhebbers van muurflora worden echter bij het zien van het vestingwerk geconfronteerd met 'gladde' bemetseling. Op zondagen is het Ravelijn geopend voor publiek. Dan zijn er ook stadsgidsen van de SBM aanwezig die een rondleiding verzorgen. Voor groepen is het ook mogelijk een rondleiding op andere momenten af te spreken. IVN Groene Zoom organiseert in juli 2021 een excursie langs deze route, in samenwerking met de SBM. Een IVN-gids vertelt over de natuur en een stadsgids over de historie van de stad.

11 Brug over Pielekeswater

Vanaf het Ravelijn is er een alternatieve route over het Pielekeswater. Ga aan het eind van de drijvende brug linksaf. Bij het Bleekveld sluit je weer aan op de wandelroute.

12 Bleekveld

Hier treffen we leilinden aan. Deze linden zijn in de winter vrij gemakkelijk te herkennen aan de rode knoppen en in de zomer aan het hartvormige blad. De bloemen geuren in juni honingachtig en trekken daardoor veel insecten aan. De bomen vormen voor de huizen een groene zonwering. Op het Bleekveldje staat het beeld van De Geit van Mie d'n Os, die een voorname rol speelt in de Bergse Vastenavond.

13 Middeleeuwse stadskern

Via de Kleine Kerkstraat gaat de wandeling naar de Blauwehandstraat. Hier zijn nog veel gebouwen bewaard gebleven uit de oude stadskern. Bijvoorbeeld het huis met de trapgevel waarop je vanuit de Kleine Kerkstraat uitkijkt.

14 De dikke boom

Aangekomen op het Gouvernementsplein, zien we een monumentale plataan, die gekenmerkt wordt door een grote hoogte en brede kroon, met veel hangende (uitgebloeide) bollen en een opvallend groot bladformaat. In de stad is deze boom bekend als 'De dikke boom'. De leeftijd van deze boom is ca. 120 jaar. In de vorige eeuw heeft men overwogen om deze boom te kappen. Gelukkig is dat de boom bespaard gebleven. Platanen zijn niet alleen snelle groeiers, maar zijn goed bestand tegen luchtverontreiniging. Het hout is echter verre van duurzaam. Aan de oostzijde van het Gouvernementsplein is een voormalig militair hospitaal te zien.

15 Zuivelstraat

Net als het genoemde hospitaal, behoort ook de Zuivelstraat tot de middeleeuws cirkelvormige kern van de historische stad. De straat loopt uit op de Grote Markt.

16 Grote Markt

We komen uit op de Grote Markt. Vanuit de Zuivelstraat zien we recht voor ons de voormalige kerk, die in de jaren negentig van de vorige eeuw is 'omgetoverd' tot theater 'De Maagd'. Aan de noordzijde het stadhuis en Hotel De Draak, het oudste hotel van Nederland en ook een van de oudste panden in Bergen op Zoom. Aan de oostzijde staat de Sint Gertrudiskerk, gebouwd rond 1350. De kerktoren wordt in de volksmond 'de Peperbus' genoemd en deze speelt ook een rol in de Bergse Vastenavond. De Grote Markt en het Beursplein iets verder om de hoek, lenen zich goed voor een korte pauze op een van de terrassen (of binnen als het wat kouder is).

17 Markiezenhof

De Markiezenhof is rond 1500 ontworpen door Antoon Keldermans en zijn zoon. Dit stadspaleis is een van de fraaiste van Nederland. Het was het woonpaleis van de Markiezen van de heerlijkheid Stad en Land van Bergen op Zoom. Wanneer de deur open is, kun je het terrein bezoeken. De route leidt naar de Franse stijltuin en de beeldentuin, waar ook de 'stadsmoestuin' te vinden is. Bij gesloten deur, of niet veel tijd meer, volg je de straat rechtdoor. Daar kom je vanzelf weer op het vervolg van de route. Neem voor details over het Markiezenhof contact op met de VVV Brabantse Wal, gevestigd in de Markiezenhof aan het begin van de Steenbergsestraat.

18 Franse Stijl tuin

De Franse stijl wordt gekenmerkt door de geometrie. Geen speelse lijnen, maar meetkundige figuren en rechte lijnen voeren hier de boventoon. Ook de symmetrie is overheersend en de strak geschoren hagen zijn typerende kenmerken van zo'n tuin. Opvallend echter zijn hier de hondsrozen, op de hoeken van het gazon, die meer thuis horen in een Engelse stijl tuin.

19 Beeldentuin en stadsmoestuin

Aan de oostzijde van deze beeldentuin ligt de 'Stadsmoestuin'. Deze moestuin, met een oppervlakte van ruim 200 m² herbergt veel kruidachtige planten, zoals de zogeheten verfplanten, zoals smeewortel, tormentil, wede, wouw, en uiteraard ook meekrap. Een korte beschrijving van deze planten komen tot uiting op de plaquette in de moestuin. Vooral meekrap betekende toen veel voor de economie van West Brabant. De plant leverde namelijk een roodachtige verfstof op, die werd gewonnen uit de wortelstok. Tot ver in de 19^e eeuw was deze verf enorm in trek. Door de opkomst van een synthetisch geproduceerde kleurstof verdween de meekrapcultuur. Zeer opvallend is ook de vrijstaande beukenboom die voor de moestuin staat. Deze bruine beuk is zonder meer de fraaiste beuk van de wandelroute. Een boom met zo'n breed loverdak geeft op een warme (zomer)dag de nodige verkoeling.

20 Hofstraat

Aan de linkerkant is de eeuwenoude buitenmuur van het Markiezenhof. Het poortje geeft toegang tot de Mariakapel. Op de muur is een beperkte hoeveelheid muurflora te vinden. Helaas zijn tijdens recente restauratiewerkzaamheden van de dikke muur, door (interne) miscommunicatie veel plantjes verwijderd.

21 Grebbe, Moeregrebstraat

Een bijzondere bezienswaardigheid bevindt zich onder het wegdek. Naast de turf- of moervaart De Zoom had Bergen op Zoom sinds de 13e eeuw een vaart, die in het laagst gelegen deel van de stad, naast afwatering, ook zorg droeg voor de aanvoer van vers zoet water naar de burgers en industrieën, zoals bierbrouwerijen, lakenweverijen en blekerijen: De Grebbe. De vaart werd een eeuw later ook benut als een belangrijke waterverbinding met de toen pas gereed gekomen turfvaart De Zoom. Later werd De Grebbe ook gebruikt als riool. In de 18e eeuw ging men deze vaart overkluizen, om zodoende de stad van stank te bevrijden. De Grebbe is net als het Markiezenhof een rijksmonument. Stadsgidsen Bergen op Zoom verzorgen rondleidingen door een deel van de Grebbe (dat nu geen riool meer is).

22 Stulemeijerlaan

Al lopende vanaf het Markiezenhof richting Burgemeester Stulemeijerlaan, beseft men dat de 'klim' hier naartoe voor Nederlandse begrippen fors is te noemen. Bergen op Zoom is de enige stad in Noord-Brabant, die zo glooiend gelegen is. Het Nelson Mandelaplantsoen wordt gekenmerkt door veel groen, bestaande uit laanbomen, zoals linden en paardenkastanjes. Op de kruising met de Rijtuigweg en het Bolwerk treffen we een smeedijzeren fontein aan, daterend uit 1911. Overigens was het Bolwerk in het verleden een deel van de (aarden) omwalling van de vestingstad. Naar verluid is het Franse woord 'Boulevard' afgeleid van het Nederlandse 'Bolwerk'.

23 Garnizoenspad bovenlangs

De wandeling gaat ter hoogte van de scholengemeenschap Het Rijks, verder westwaarts over het lommerrijke Garnizoenspad bovenlangs richting het eindpunt Smitsvest. Een groot verschil met de route onderlangs aan het begin van de wandeling. Opvallend zijn hier aan weerszijde van het pad de op rij staande eikenbomen, die gezien kunnen worden als complete sub-ecosystemen. Verder veel hazelaars en gewone vlierstruiken. Vlieren hebben in het voorjaar een mooie schermvormige bloeiwijze. De vlakke tuilen met witte bloempjes werken aanstekelijk op zweefvliegen en vele soorten bijen. Vlieren geven een duidelijke voorkeur aan stikstofhoudende gronden. Het zijn struiken, die tientallen jaren oud kunnen worden en in september rijpe donkerkleurige bessen produceren, die niet alleen gegeten worden door lijsters, merels en spreeuwen, maar ook door mensen worden geplukt om te verwerken tot jam, wijn of marmelade.

24 Bijna bij het eindpunt.

Nog een klein stukje, dan zijn we aan het eind van de wandeling gekomen. IVN-Groene Zoom hoopt dat u genoten heeft van de mooie natuur tijdens deze wandeling, die sterk werd afgewisseld door vele fraaie eeuwenoude monumenten. In juli 2021 is het mogelijk om deze wandeling met een IVN-gids te lopen. Kijk daarvoor op www.ivn.nl/groenezoom Reacties op de route zijn welkom op ivngroenezoom.webmaster@gmail.com Wel thuis!